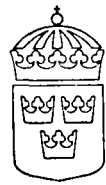

Regeringens skrivelse

1987/88: 68

med redogörelse för svenska företags
verksamhet i Sydafrika och Namibia

Skr.
1987/88: 68

Regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 3 december 1987.

På regeringens vägnar

Kjell-Olof Feldt

Anita Gradin

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen lämnas en redogörelse för svenska företags verksamhet i Sydafrika och Namibia under verksamhetsåret 1986.

Vidare redovisas sådana uppgifter som svenska juridiska personer skall lämna om förvärv av utländska företag som äger aktier eller andelar i sydafrikanska eller namibiska företag (indirekta företagsförvärv). Redovisningen avser perioden den 1 juli 1986—den 30 juni 1987.

Slutligen lämnas uppgifter om löner och anställningsvillkor samt sociala förhållanden för anställda vid dotterbolagen i Sydafrika och Namibia.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 3 december 1987

Närvarande: statsrådet Feldt, ordförande, och statsråden Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson, S. Andersson, Bodström, Göransson, Gradin, R. Carlsson, Johansson, Hulterström, Lindqvist, G. Andersson, Lönnqvist, Thalén

Föredragande: statsrådet Gradin

Skrivelse med redogörelse för svenska företags verksamhet i Sydafrika och Namibia

1 Inledning

Enligt lagen (1985: 98) om förbud mot investeringar i Sydafrika och Namibia (i det följande benämnd investeringsförbudslagen) skall svenska företag med dotterbolag i Sydafrika eller Namibia, årligen redovisa hur verksamheten utvecklas i dessa länder. Redovisningsskyldigheten omfattar också uppgifter om löner och anställningsvillkor samt sociala förhållanden för de anställda i dotterföretagen. Slutligen skall uppgifter också lämnas om förvärv av utländska företag som äger aktier eller andelar i sydafrikanska eller namibiska företag (indirekta företagsförvärv).

Den uppgiftsskyldighet som tidigare förelåg om överlåtelser och upplåtelse av patent och tillverkningsrätter till sydafrikanska eller namibiska företag upphörde i och med att förbud att utan regeringens tillstånd överföra sådan teknik till Sydafrika eller Namibia infördes den 1 juli 1986.

Kommerskollegium skall, enligt 12 § förordningen (1985: 99) om förbud mot investeringar i Sydafrika och Namibia, varje år före den 1 oktober till utrikesdepartementet lämna en redogörelse för de redovisningar som har avgetts av berörda företag under det senaste budgetåret. En sådan redogörelse avseende verksamhetsåret 1986 eller motsvarande verksamhetsår har nu lämnats. Till grund för kollegiets redogörelse ligger förutom de svenska moderföretagens redovisningar även årsredovisningar avseende de sydafrikanska och namibiska dotterföretagen samt upplysningar inhämtade från de svenska moderföretagen.

Min redogörelse i det följande bygger i allt väsentligt på de uppgifter som kommerskollegium har lämnat.

Jag kommer att i avsnitt 2 redogöra för de svenska företagens verksamhet i Sydafrika och Namibia. Redogörelsen omfattar även uppgifter om löner och anställningsvillkor samt sociala förhållanden för de anställda vid dotterbolagen i Sydafrika och Namibia.

Vidare kommer jag att i avsnitt 3 redovisa sådana uppgifter, som svenska juridiska personer, i enlighet vad jag nyss sagt, skall lämna om indirekta företagsförvärv.

2.1 Ekonomisk redovisning

Enligt 5 § investeringsförbudslagen är en svensk juridisk person som själv eller genom utländskt dotterföretag driver rörelse i Sydafrika eller Namibia skyldig att årligen till regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer redovisa hur verksamheten i dessa länder utvecklas. Redovisningen skall avse produktion, omsättning, antal anställda, företagna investeringar och andra sådana förhållanden som har betydelse för kontroll av lagens efterlevnad. Närmare föreskrifter om innehållet i årsredovisningarna har getts i förordningen (1985: 99) om förbud mot investeringar i Sydafrika och Namibia. Redovisningen skall avse det räkenskapsår som tillämpas av den svenska juridiska personen. Den skall ges in till kommerskollegiet senast sex månader efter räkenskapsårets slut. Utöver de uppgifter som nyss nämnts skall i redovisningen även anges rörelsens resultat samt lämnas uppgift om hur gjorda investeringar har finansierats. Om rörelse har drivits genom ett utländskt dotterföretag, skall uppgift lämnas om storleken av det egna kapitalet hos dotterföretaget. Slutligen skall uppgift lämnas om innehav av dels aktier eller andelar i sydafrikanskt företag, dels obligationer eller andra skuldförbindelser utfärdade av sådant företag, dels ock fordringar på grund av penninglån eller annan kredit eller ställda säkerheter för sydafrikanskt företags skulder.

Skyldighet att lämna årsredovisning till kommerskollegium gäller svenska moderföretag i koncerner med egen rörelse eller dotterbolag i Sydafrika eller Namibia.

Följande företag har lämnat redovisning till kommerskollegium.

Företag	Verksamhets- år	Antal rörelse- drivande dot- terbolag i Sydafrika och Namibia
1. Alfa Laval AB	1986	2
2. Atlas Copco AB	1986	2
3. A. Johnson & Co HAB	1986	1
4. Sandvik AB	1986	2
5. SAS	1985-10-01— 1986-09-30	1
6. Secoroc AB	1986	1
7. AB SKF	1986	2
8. Skega AB	1986	2
9. Rederi AB Transatlantic	1986	1

Av kollegiets redogörelse framgår att vissa förändringar i förhållande till föregående redovisningsperiod skett vad gäller omfattningen och utvecklingen av svensk näringsverksamhet i Sydafrika och Namibia.

Antalet svenska företag med redovisningsskyldighet för dotterbolag i Sydafrika och Namibia uppgick under år 1986 till nio. Antalet har minskat jämfört med år 1985 genom att Esselte AB i början av år 1986 avyttrat sina två sydafrikanska dotterföretag. I de följande jämförelserna mellan 1985 och 1986 års siffror är Esselte AB:s andel borträknad.

*1 Riksdagen 1987/88. I saml. Nr 68

De nio svenska moderföretag som omfattas av redovisningsskyldigheten ägde vid utgången av år 1986 tillsammans 29 bolag i Sydafrika och Namibia, varav 14 kan betecknas som rörelsedrivande.

För de svenska företag som har dotterbolag i Sydafrika och Namibia lämnas följande uppgifter.

De svenska dotterföretagen har, redovisat på koncernnivå, ett *aktiekapital* som sammanlagt uppgår till ca 8,7 milj. rand (ca 27 milj. kr.). Bolagens sammanlagda *egna kapital* ökade under år 1986 och uppgår till ca 93 milj. rand (ca 289 milj. kr.).

Omsättningen hos de rörelsedrivande företagen uppgick år 1986 till omkring 411 milj. rand (ca 1278 milj. kr.) vilket innebär en ökning i löpande penningvärde med ca 21 % jämfört med föregående verksamhetsperiod. Om hänsyn tas till inflationen i Sydafrika, som under år 1986 låg på 18,1 %, har omsättningen värdemässigt ökat med ca 3 %.

Det totala värdet av bolagens *tillgångar* ökade under perioden från ca 186 milj. rand till ca 220 milj. rand (ca 684 milj. kr.). *Anläggningstillgångarnas* värde uppgick till ca 25 milj. rand (ca 78 milj. kr.) jämfört med ca 23 milj. rand året innan.

Det sammanlagda *resultatet före skatt* uppgick till ca 36 milj. rand (ca 112 milj. kr.) vilket innebär en kraftig ökning jämfört med föregående år. Ett par av företagen redovisade förlust.

Antalet anställda vid de svenska dotterbolagen minskade under perioden från 2 233 till 2 216 personer.

Utvecklingen i de svenska företagen i Sydafrika och Namibia vad avser företagens sammanlagda omsättning, resultat före skatt m. m. under de år redovisningsskyldighet enligt investeringsförbudslagen förelegat framgår av följande uppställning.

Svenska företags verksamhet i Sydafrika och Namibia åren 1980-1986. Värderna i milj. rand¹

	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986
Aktiekapital	8,7	8,8	9,1	9,5	9,5	9,5	8,7
Sammanlagda egna kapital	53	55	65	65	81	84	93
Värdet av totala tillgångar	158	188	184	164	198	197	220
Värdet av anläggningstillgångar	25	25	29	25	25	23	25
Omsättning	238	275	287	268	315	355	411
Sammanlagt resultat före skatt	23	13	9	11	14	13,5	36
Investeringar	0,8	2,0	1,5	1,5	0,8	1,5	0,2
Antalet anställda	3 355	3 369	3 143	2 880	2 705	2 374	2 218

¹ 1 rand = 5,86 kr. år 1980
 = 5,82 kr. år 1981
 = 6,82 kr. år 1982
 = 6,60 kr. år 1983
 = 4,56 kr. år 1984
 = 2,93 kr. år 1985
 = 3,11 kr. år 1986

Närmare uppgifter om företagens verksamhet under åren 1985 och 1986 bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga*.

Investeringsförbudslagen föreskriver förbud för svenska juridiska personer att företa eller bidra till att investeringar görs i Sydafrika och Namibia. Lagen innehåller dock bestämmelser enligt vilka regeringen kan medge undantag från förbudet. Undantag får endast medges en sådan juridisk person som sedan den 1 juli 1979 själv eller genom utländskt dotterföretag driver rörelse i Sydafrika eller Namibia. Undantag från investeringsförbudet får inte ge utrymme för en utvidgning av företagets verksamhet. Exempel på investeringar för vilka undantag i princip medgivits är sådana som varit nödvändiga för att ersätta försliten utrustning samt sådana som direkt syftat till en förbättring av de sociala villkoren för de svarta, t. ex. investeringar i en hälsocentral.

Undantagsmöjligheten innebär emellertid inte någon garanterad rätt för företagen att få företa ersättningsinvesteringar. Regeringen har alltid möjlighet att avslå en investeringsansökan efter prövning av alla omständigheter i ärendet.

Några ansökningar om undantag från investeringsförbudet har ej inkommit under nu aktuell redovisningsperiod.

Enligt 8 § investeringsförbudslagen kan regeringen medge rätt för ett företag som sedan den 1 juli 1979 själv eller genom dotterföretag driver rörelse i Sydafrika eller Namibia att tills vidare ersätta anläggningstillgångar och hyrd egendom samt göra sådana investeringar och hyra sådan egendom som förbättrar arbetsmiljö och arbetsförhållanden för de anställda. Ett villkor för ett sådant beslut är dock att företaget åtar sig att se till att detta inte leder till en utvidgning av verksamheten i Sydafrika och Namibia. Medgivandet kan återkallas om verksamheten i Sydafrika eller Namibia utvidgas eller om det i övrigt föreligger särskilda skäl. Regeringen har hittills inte lämnat något företag medgivande enligt 8 § investeringsförbudslagen.

Av de nio företag som lämnat redovisning har fyra angett att anskaffning av anläggningstillgångar förekommit under verksamhetsåret. Dessa är Atlas Copco AB, Secoroc AB, AB SKF och Skega AB. För de investeringar som gjorts i AB SKF har regeringen under åren 1983–1985 medgivit undantag från investeringsförbudet. Atlas Copco, Secoroc, Skega och till en del AB SKF har utnyttjat den rättighet som anges i 2 § investeringsförbudslagen att anskaffa tillgångar till ett värde av högst 100 000 kr. De investeringar som gjorts avser ersättningsanskaffningar för förslitna maskiner och kontorsutrustning. Såvitt framgår av redovisningarna har investeringarna inte möjliggjort någon utvidgning av de berörda företagets verksamhet.

2.2 Social redovisning

Enligt 5 § investeringsförbudslagen skall företagen lämna redovisning om löner och anställningsvillkor samt sociala förhållanden för de anställda vid dotterföretagen i Sydafrika och Namibia. Uppgifter skall också lämnas om planerade och vidtagna förändringar för de anställda i nu angivna avseen-

den. Sådan redovisning har lämnats av samtliga företag utom två – A. Johnson & Co HAB och SAS, med totalt tio resp. fyra anställda. Dessa företag har, med hänvisning till att man endast har vita anställda, inte lämnat någon redovisning. Jag godtar de skäl som anförts från berörda företag att inte lämna redovisning.

Med utgångspunkt från ett av utrikesdepartementets handelsavdelning upprättat frågeformulär har företagen lämnat följande information. De lämnade uppgifterna är inte till alla delar enhetliga och därför inte till fullt jämförbara.

Tillsammans har företagen 2 166 anställda varav drygt hälften (1 125) är svarta, färgade och asiater.

	Vita	Svarta	Färgade m. fl.	Tot. anställda
Alfa Laval	58 (61)	30 (37)	10 (14)	98 (112)
Atlas Copco	300 (319)	191 (184)	17 (20)	508 (523)
Sandvik	243 (251)	317 (322)	23 (16)	583 (589)
Secoroc	153 (156)	247 (247)	33 (36)	433 (439)
SKF	234 (218)	127 (131)	89 (82)	450 (431)
Skega	30 (30)	21 (19)	11 (8)	62 (57)
Transatlantic	23 (29)	2 (2)	7 (9)	32 (40)
Totalt	1 041 (1 064)	935 (942)	190 (185)	2 166 (2 191)

Anm: Siffor inom parentes anger motsvarande siffor för föregående redovisningsperiod.

Vid ett av företagen förekommer fortfarande viss segregering av toaletter och omklädningsrum. Företaget har anført att man erbjudit iordningställande av gemensamma utrymmen men att detta tills vidare ännu inte accepterats av företrädare för de svarta anställda.

Vid samtliga företag, med undantag för Skega AB och Rederiaktiebolaget Transatlantic, är de anställda organiserade i olika fackföreningar, och fackligt arbete tillåts bedrivas på arbetsplatsen och på betald arbetstid. Villkoren regleras vanligtvis i överenskommelser mellan företaget och berörda fackföreningar. Transatlantic, med 32 anställda, har uppgivit att fackföreningar för handelsföretag saknas. Skega, med totalt 62 anställda, har anført bristande intresse från de anställdas sida som skäl för att fackföreningar och fackligt arbete inte finns vid dotterföretaget.

Vad avser löner har samtliga företag uppgivit sig tillämpa principen om lika lön för lika arbete. De stora skillnaderna i utbildningsnivå mellan olika anställda medför dock att de vita anställda i genomsnitt uppbär högre lön än andra, i vissa företag upp till tre gånger högre än vad färgade anställda uppbär. Flertalet företag tillämpar en minimilön om ca 3,50 rand i timmen, vilket i jämförelse med löneläget i stort i Sydafrika ligger över det normala. Den genomsnittliga lönehöjningen under år 1986 uppgick för de svarta anställda till mellan 12 och 40%.

Utöver löner utbetalas av företagen olika sociala förmåner såsom pensioner, sjuk- och olycksfallsförsäkringar, semester och sjukvård, i vissa fall också för de anställdas familjer. Därutöver bidrar flertalet företag med stöd för utbildning till de svarta anställdas barn i form av skolavgifter, kostnader för böcker, stipendier m. m. Även lån för anskaffning eller

reparationer av bostäder tillhandahålls. I vissa fall ges också subventionerade eller fria måltider liksom transporter eller kontantbidrag därtill för resor till och från arbetsplatsen.

Flertalet företag satsar på utbildning av sina svarta anställda i form av yrkesutbildning men även basutbildning. Årliga budgetar för utbildningsprogram anslås och all yrkesutbildning sker på betald arbetstid.

3 Redovisning av uppgifter om indirekta företagsförvärv

Av kommerskollegiets redogörelse framgår att uppgift om indirekt företagsförvärv lämnats av ett företag, *Atlas Copco AB*. Uppgifterna avser Atlas Copco AB:s helägda dotterbolag Atlas Copco North America Inc., som i juni 1987 förvärvade ett företag i USA, Chicago Pneumatic Inc., som i sin tur genom dotterbolag innehar aktier i ett sydafrikanskt dotterbolag. Aktiekapitalet i det sydafrikanska bolaget, Consolidated Pneumatic Tool Co S.A. (Pty) Ltd, uppgår till 100 000 rand.

4 Sammanfattning

Kommerskollegium har i sin redovisning avslutningsvis konstaterat att efterlevnaden av investeringsförbudslagen varit god under den aktuella perioden. Jag delar denna uppfattning.

Jag vill avslutningsvis endast tillägga att SAS, som hösten 1985 upphörde med flygförbindelserna med Sydafrika, i och med utgången av år 1986 inte heller har kontor eller anställd personal i Sydafrika.

5 Hemställen

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag anfört i det föregående om svenska företags verksamhet i Sydafrika och Namibia.

6 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar i enlighet med hennes hemställan.

Svenska tillverknings- och försäljningsbolag i Sydafrika år 1986¹
 Kurs: 1 rand = SEK 2,93 (1985) och 3,11 (1986)

A. Tillverknings- och försäljningsbolag

Företag	Lokalt bolag	Etableringsår	Svensk aktieandel i %	Aktiekapital (1000 rand)		Antal anställda		Omsättning (milj. rand)	
				1985	1986	1985	1986	1985	1986
1. Alfa Laval AB	Alfa Laval South Africa (Pty) Ltd ²	1920	100	400	400	130	102	12,6	16,0
2. Atlas Copco AB	Delfos & Atlas Copco (Pty) Ltd	1946	22	1 463	1 463	510	531	84,0	106,3
3. Sandvik AB	Sandvik (Pty) Ltd ²	1948	100	3 050	3 050	589	570	67,0	76,7
	The Spooner Machinery Co (Pty) Ltd		100	2	2	0	0	0,9	1,1
4. Secoroc AB	Fagersta (Pty) Ltd	1948	100	100	100	439	433	80,4	95,9
5. AB SKF	SKF South Africa (Pty) Ltd ²	1914	100	3 129	3 129	188	173	59,0	79,4
	Barsecot(Pty) Ltd ²	1966	100	0,1	0,1	243	277	13,5	18,7
						2 099	2 086	317,4	394,1

B. Försäljningsbolag

Förstag	Lokalt bolag	Etableringsår	Svensk aktieandel i %	Aktiekapital (1000 rand)		Antal anställda		Omsättning (milj. rand)	
				1985	1986	1985	1986	1985	1986
1. A. Johnson & Co HAB	A. Johnson & Co	1947	100	0,004	0,004	12	10	1,6	2,0
2. SAS	SAS (South Africa) (Pty) Ltd ²	1952	100 (SAS)	0,004	0,004	4	4	7,7	1,7
3. Skega AB	Skega (Pty) Ltd	1972	100	200	200	55	60	6,2	7,1
4. Rederiaktiebolaget Transatlantic	The Transatlantic Shipping Agency (Pty) Ltd	1927	100	350	350	40	34	1,5	1,2
	+ trp tillverknings- och försäljningsbolag Sydafrika					111	108	17,0	12,0
						2 099	2 086	317,4	394,1
						2 210	2 194	350,7	406,1
Svenska försäljningsbolag i Namibia år 1986									
1. Atlas Copco AB	Atlas Copco South West Africa (Pty) Ltd		100	1	1	21	22	3,7	4,7
2. Skega AB	Skega Namibia (Pty) Ltd		100	0,002	0,002	2	2	0,5	0,6
	+ trp tillverknings- och försäljningsbolag i Sydafrika					23	24	4,2	5,3
						2 210	2 194	350,7	406,1
						2 233	2 218	354,9	411,4
Totalt									

¹ Redovisningen avser kalenderåren 1985 och 1986 med undantag för SAS.

² Redovisningen för SAS avser perioderna 1984-10-01 - 1985-09-30 och 1985-10-01 - 1986-09-30

